

LIETUVOS ŠVIETIMO SISTEMA AUKŠTESNIŲJŲ KLASIŲ MOKSLEIVIŲ POŽIŪRIU

Vincentas Lamanuskas, Laima Railienė
*Šiaulių universiteto Gamtamokslinio ugdymo tyrimų centras,
Šiauliai, Lietuva*

Anotacija

Įvairūs pokyčiai pastaraisiais metais vyksta Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose. Ne visus juos galima laikyti teigiamais ir efektyvinančiais sistemos veikimą. Vykstantys pokyčiai skatina natūralų domėjimąsi jais. Būtina ne tik fiksuoti esamą padėtį, bet ieškoti būdų kaip optimizuoti vykstančius pokyčius bei juos valdyti. Ugdymas – sudėtingas, daugialypis reiškiny, kurio tyrinėjimai yra sudėtingi ir taip pat kompleksiniai.

Šiame straipsnyje analizuojama Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų aukštesniųjų klasių moksleivių pozicija aktualiais ugdymo klausimais: pasirengimo bei mokymo (-si) proceso vertinimas, švietimo sistemos trūkumų ir privalumų identifikavimas ir kt. Atskleidžiama kaip Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviai vertina esamą švietimo sistemą, mokytojų teikiamų žinių kokybę bei gebėjimą paruošti moksleivius tolimesnėms studijoms universitetuose ar kitose aukštosiose mokyklose. Pristatomi respondentų atsakymų į atviruosius klausimus content analizės rezultatai.

Pagrindiniai žodžiai: *modeliavimas, pokyčiai, kriterijus, kompetencija, motyvacija, subkategorija, kvalifikacija.*

Įvadas

Vykstant intensyviems pokyčiams švietimo sistemose svarbu turėti kuo objektyvesnę ir pilnesnę informaciją iš įvairių šaltinių apie procesus, vykstančius tose sistemose, kad galėtume priimti adekvačius ir savalaikius sprendimus. Kiekvienoje šalyje vykdomi edukaciniai tyrimai, kurių dalyviais yra vyresniųjų klasių moksleiviai, galintys pateikti vertingos informacijos apie ugdymo tobulinimą. Pavyzdžiui, atliktas vyresniųjų klasių mokinių nuomonių tyrimas Suomijoje parodė, kad moksleiviams trūksta kompiuterių mokslo žinių, jie išsako didelį susidomėjimą kompiuterių mokslu (Grandell, 2005). Naujausi tyrimai, atlikti Švedijoje parodė, kad mažiausiai vienas trečdalis moksleivių susiduria su projektinio darbo (veiklos) sunkumais (Österlind, 2010). Įvairūs tyrimai fiksuoja skirtumus lyties aspektu. G. Ferreira (2004) akcentuoja, kad mokymo strategijos, kurios taikomos įvairiose mokyklose turėtų būti tyrinėjamos lyties aspektu, siekiant išsiaiškinti, kodėl atsiranda vienokie ar kitokie skirtumai.

Domėjimasis Lietuvos švietimo sistemos problematika yra savaime suprantamas dalykas. Viena vertus, vykstant nuolatiniams pokyčiams švietimo sistemoje tampa svarbu žinoti esamą situaciją kiekvienu laiko momentu, kita vertus, svarbu remiantis turima informacija gebėti modeliuoti efektyvius pokyčius ar vykdyti tam tikrą nepageidaujamų reiškinių prevenciją. Nuomonių tyrimai Lietuvoje jau tapo neatsiejama viešojo diskurso dalimi ir yra gana populiarūs. Egzistuoja nuomonė, kad apklausos nėra patikimas metodas, juolab, kad neretai galime spėti, kokie bus respondentų vyraujantys atsakymai. Tokie spėjimai dažniausiai pasitvirtina. Tačiau nors tyrimas patvirtina spėjimus, tai nėra blogai, nes kvalifikuotai atlikta apklausa suteikia daug naujos ir papildomos informacijos apie įvairius nagrinėjamus dalykus. Juolab, kad neretai apklausų instrumentuose (pvz., anketose) pateikiami ir atvirieji klausimai, kuriais išgaunama daug gilesnė informacija.

Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra vykdo mokinių ir jų tėvų nuomonių apie mokyklos veiklą tyrimą (<http://www.nmva.smm.lt/index.php?id=126>). Vykdoma apklausa elektroniniu būdu. Per pastarąjį dešimtmetį atlikta įvairaus pobūdžio tyrimų, kuriais siekta išsiaiškinti nuomones ar požiūrius į įvairius tikrovės reiškinius. R. Jankauskienė ir K. Kardelis (2002) atliko vienuoliktos klasės moksleivių (merginų) požiūrio į savo kūną bei svorio kontrolę tyrimą. 2008 metais tyrinėtos moksleivių nenoro mokytis priežastys. Nustatyta, kad moksleivių nenorą mokytis lemia tiek įgimtos, tiek įgytos ugdytinių savybės, kurios daro įtaką santykiams su bendraklasiais, pedagogais, formuoja požiūrį į mokslą (Ozolaitė, Zablockytė, 2008). Taip pat 2008 metais atliktas mokinių, mokytojų ir tėvų požiūrio į išsilavinimą tyrimas (Pruskus, 2008). 2009 metais atliktas bendrojo lavinimo mokyklos pradinių klasių mokinių požiūrio į pasaulio pažinimo dalyką ir ugdomąją aplinką tyrimas (Grigorjevas, Mačiukaitė, 2009). Tyrime analizuoti pradinių klasių įprastai besivystančių mokinių ir mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, požiūrio skirtumai į pasaulio pažinimą kaip mokomąjį dalyką, ugdymo procesą ir ugdomąją aplinką. B. Žygaitienė (2008) atliko mokytojų ir mokinių požiūrio į mokinių iškalbą bei jos ugdymo galimybes bendrojo lavinimo mokykloje tyrimą.

Kalbant apie bendrojo lavinimo mokyklos aktualijas, norisi atkreipti dėmesį, kad baigdami pagrindinio ugdymo programą būsimieji vienuoliktokai jau turi apsispręsti, kuriuos dalykus, be privalomų, rinksis 11 klasėje ir pagal savo individualią programą mokysis 11–12 klasėje. Vieni dešimtokai jau būna apsisprendę, koku keliu pasuks baigę mokyklą, domisi aukštųjų mokyklų programomis, priėmimų reikalavimais. Kiti dar blaškosi tarp savo pasirinkimų. Pastarųjų metų vidurinio ugdymo koncentro moksleiviams teko pajusti nemažai permainų, kurios tiesiogiai paveikė jų ugdymo(si) procesą. Todėl labai svarbu, kaip yra organizuojamas šis procesas, kokia socialinė aplinka, kokio lygio ir apimties materialinė bazė yra vienoje ar kitoje ugdymo įstaigoje, koks mokyklos mikroklimatas vyrauja jų mokymosi laikotarpiu, ir ypač svarbu, kokia mokyklos vadovų ir pedagogų pagalba jiems bus suteikta rengiantis brandos egzaminams.

Akivaizdu, kad moksleivių vienu ar kitu mokomųjų dalykų pasirinkimą individualiam mokymosi planui lemia labai įvairūs kriterijai. Dažniausiai moksleiviai tokį pasirinkimą sieja su būsima profesija. Be abejo, dalies moksleivių pasirinkimą lemia pomėgiai, kuriuos jie įgijo mokydamiės pagrindinėje mokykloje. Tie moksleivių pomėgiai iš dalies siejasi su specialybėmis, kurių norėtų mokytis baigę mokyklą. Mokomųjų dalykų pasirinkimą lemia ir gebėjimas mokytis vienu ar kitu dalyku bei vengimas rinktis tuos, kurių negeba ar nesiseka. Taip pat lemia ir mokymosi rezultatai iki 11 klasės. Akivaizdu ir tai, kad nemažos reikšmės pasirinkimams turi ir aukštųjų mokyklų parengti stojimų reikalavimai ir numatyti laikyti brandos egzaminai.

Be privalomų dalykų, moksleiviai renka ir kitus dalykus, nes būtina individualiame mokymosi plane turėti tam tikrą valandų skaičių. Taigi pasirenkamųjų dalykų spektrą lemia taip pat įvairūs motyvai, pavyzdžiui, noras daugiau sužinoti, praplėsti akiratį ir t. t.

Prieš sudarydami individualų mokymosi planą, moksleiviai domisi informacija internete, spaudoje, informaciniuose leidiniuose („Kur stoti“). Taip pat moksleiviai skaito studentų komentarus apie įvairias specialybes, žiūri videosiužetus, dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, susitikimuose su įvairių specialybių atstovais, vyksta į ekskursijas į aukštąsias mokyklas. Moksleiviai konsultuojasi su savo tėvais, mokyklos specialistais, draugais, vyresniais broliais ar seserimis.

Taigi šio tyrimo objektas Lietuvos švietimo sistemos vertinimas. **Tyrimo tikslas** – išsiaiškinti, kaip Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviai vertina Lietuvos švietimo sistemą, kokius išvelgia jos privalumus ir trūkumus bei kokias rekomendacijas jai tobulinti teikia.

Tyrimo metodologija

Bendra tyrimo charakteristika

Tyrimas atliktas 2010 metų vasario–gegužės mėnesiais, t. y. antro mokslo metų semestro metu. Tyrimas grindžiamas nuostata, kad moksleivių nuomonių ir vertinimų tyrimai yra svarbūs, nes jie leidžia nustatyti aktualias problemas ar patikslinti jau žinomas. Remiantis respondentų pasiūlymų analize galima pasiūlyti problemų sprendimo būdus, įvertinti galimas pasekmes. Nuomonės tyrimai yra efektyvi priemonė siekiant inicijuoti pokyčius.

Instrumentas

Tyrimė naudota autorių parengta anketa (Lamanauskas, Railienė, 2010a), sudaryta iš atvirųjų ir uždaryjū klausimų. Respondentų prašyta įvertinti, kurioje srityje jie jaučiasi stipriausiai / silpniausiai pasirengę. Anketoje buvo pateikti trys atvirieji klausimai, siekiant atskleisti Lietuvos švietimo sistemos privalumus ir trūkumus bei atskleisti respondentų požiūrį į galimas sistemos tobulinimo perspektyvas, anketą taip pat įtraukta demografinė dalis.

Tyrimo imtis ir geografija

Tyrimė dalyvavo Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų 11 ir 12 klasių moksleiviai. Iš viso 1150 anketų buvo pripažinta tinkamomis. Respondentų pasiskirstymas pagal klases ir lytį pateiktas 1 lentelėje.

1 lentelė

Informacija apie respondentus (N/%).

Klasė	Lytis		Viso
	Merginos	Vaikinai	
Vienuoliktą	408/59,0	246/53,7	654/56,9
Dvyliktą	284/41,0	212/46,3	496/43,1
	692/100,0	458/100,0	1150/100,0

Duomenų analizė

Tyrimo duomenys buvo išreikšti raštu. Gauti respondentų atsakymai buvo sukoduoti. Dažniausiai pasikartojantys prasminiai vienetai buvo grupuojami tol, kol paaiškėjo pirminės grupės, pavadintos subkategorijomis. Antrame etape subkategorijos buvo jungiamos į kategorijas. Kokybinio tyrimo duomenys apdoroti naudojantis turinio (*content*) analize, kai informaciniame masyve išskiriamos esminės charakteristikos. Gautas verbalinis duomenų masyvas, remiantis sutartiniais *content* analizės metodais, buvo analizuojamas trimis etapais:

- daugkartinis atsakymų skaitymas;
- ieškoma semantiškai artimų atsakymų ir „raktinių“ žodžių;
- prasminių vienetų interpretacijos.

Duomenų analizės patikimumui laiduoti prasminių vienetų išskyrimas ir vėlesnis grupavimas buvo atliktas nepriklausomai dviejų tyrėjų. Kiekybinės analizės rezultatai išanalizuoti ir paskelbti anksčiau (Lamanauskas, Railienė, 2010b).

Tyrimo rezultatai

Išanalizavus respondentų išsakytas nuomones apie Lietuvos švietimo sistemos privalumus (teigiamybes) išskirtos atitinkamos kategorijos (2 lentelė).

2 lentelė

Moksleivių nuomonių apie Lietuvos švietimo sistemos privalumus kategorijos

Kategorija	Subkategorija	N/ %	
Mokytojų kvalifikacija	Geras moksleivių parengimas, gaunama daug žinių, teorinis parengimas labai geras, gerai paruošiama tolesnėms studijoms	157/23,0	217/32
	Profesionalūs, geri, aukštos kvalifikacijos mokytojai	60/8,8	
Mokymosi aplinka mokykloje	Reiklūs mokyklos vadovai, gera tvarka mokyklose	17/2,5	163/24
	Kultūriniai renginiai mokyklose, mokyklos pačios gali juos organizuoti	26/3,8	
	Gera mokymosi aplinka, palankios sąlygos, jos nuolat gerinamos	32/4,7	
	Nemokamas bendrasis išsilavinimas	58/8,5	
	Didesnis dėmesys skiriamas mokyklų renovavimui, jos bent negriūna	8/1,2	
	Pasirinkimo laisvė	22/3,2	
Moksleivių ugdymo galimybės	Atsižvelgiama į kiekvieną individualiai, mokytojai visada padeda, galima pasirinkti dalykus	15/2,2	122/18
	Leidžiama pasirinkti mokymosi dalykus pagal poreikius, platus jų pasirinkimas	48/7,0	
	Kiekvienas moksleivis aprūpinamas knygomis	5/0,7	
	Aiškūs, geri vadovėliai, daug papildomų mokymosi priemonių, didelis jų pasirinkimas	10/1,5	
	Tinkami mokymo būdai, gerai perteikiama informacija	12/1,8	
	Objektyvi vertinimo sistema	2/0,3	
	Vykdomos reformos siekiant pagerinti mokymo kokybę	5/0,7	
	Gera sureguliuota egzaminų tvarka, egzaminams ruošiamasi jau iš anksto	5/0,7	
	Reikia tik dviejų egzaminų atestatui gauti	20/2,9	
Profesinis parengimas aukštojoje mokykloje	Gana platus profesijų, specialybių pasirinkimas, daug kitokių galimybių mokytis ir studijuoti	40/5,8	97/14
	Modernūs universitetai, daug aukštųjų mokyklų	14/2,0	
	Lietuvoje yra aukštas išsilavinimo lygis	20/2,9	
	Pakeista priėmimo į aukštąsias mokyklas tvarka, nėra stojamųjų egzaminų	12/1,8	
	Mainų programos su užsienio universitetais	4/0,6	
	Gerų užsienio universitetų atsiradimas Lietuvoje	2/0,3	
	Daug įvairių švietimo įstaigų	5/0,7	
	Privalumų nėra	70/10,7	70/10
Socialinės galimybės	Visi turi lankyti mokyklą, galimybės visiems mokytis	7/1,0	9/2
	Nereikia eiti į mokyklą savaitgaliais	2/0,3	

Kaip matyti 2 lentelėje, reikšmingiausia kategorija yra „Mokytojų kvalifikacija“. Socialinės galimybės yra mažiausiai reikšminga kategorija. Antroje pozicijoje išskirta kategorija „Mokymosi aplinka“. Natūralu, kad mokytojų kvalifikacija yra kertinis elementas visoje ugdymo sistemoje. Pastaraisiais metais pastebimas didesnis moksleivių tėvų, kartu ir moksleivių domėjimasis mokytojų kvalifikacija. Respondentai iš esmės akcentuoja, kad moksleivių pasirengimas geras, įgyjama daug žinių, pasirengiama tolimesnėms studijoms. Respondentai akcentuoja mokymosi aplinkos svarbą, ypač akcentuoja tai, kad bendrasis lavinimas nemokamas.

Išanalizavus respondentų išsakytas nuomones apie Lietuvos švietimo sistemos trūkumus (neigiamybes) taip pat išskirtos atitinkamos kategorijos (3 lentelė).

3 lentelė

Moksleivių nuomonių apie Lietuvos švietimo sistemos trūkumus kategorijos

Kategorija	Subkategorija	N/ %	
Netinkamos mokymo(si) sąlygos	Didelis krūvis, kuris nėra tinkamai paskirstytas, per daug moksleiviai apkraunami įvairiais darbais	234/22,2	301/28
	Nesilaikoma konstitucijos dėl nemokamo mokslo	1/0,1	
	Išankstinis spaudimas apsispręsti dėl tolesnio mokymosi	5/0,47	
	Nemažai laisvų pamokų, daug „langų“, prastai sudaryti tvarkaraščiai	34/3,2	
	Perpildytos klasės	5/0,47	
	Neatsižvelgiama į silpnesnius mokinius ar blogai besimokančius (ką jiems daryti?)	4/0,38	
	Švietimo sistema nepritaikyta šiuolaikiniam jaunimui	3/0,28	
	Per greitas mokymo(si) tempas	2/0,2	
	Netinkamas mokymo planas, yra nereikalingų dalykų	13/1,2	
Netinkamas rengimas egzaminams, studijų aukštojoje mokykloje problemos	Mažai informacijos apie egzaminų tvarką ir jų vykdymą	20/1,9	260/25
	11–12 klasėse per mažai orientuojamasi į egzaminus	4/0,38	
	Žemas universitetų lygis	4/0,38	
	Mokyklinių egzaminų panaikinimas	35/4,0	
	Didelė konkurencija, ypač aukštosiose mokyklose	3/0,28	
	Brangus mokslas apskritai, ypač aukštasis, itin aukšta studijų kaina	191/18,2	
	Paskolų sistema studijoms beviltiška	3/0,28	
Netinkamas ugdymo(si) proceso organizavimas	Prastas praktinis parengimas, per daug dėmesio informacijos perteikimui	83/7,8	136/13
	Mokyklose paruošimas prastas, tenka korepetitoriams mokėti	5/0,47	
	Organizuojama per mažai edukacinių ekskursijų, projektų	4/0,38	
	Netinkama vertinimo sistema (neretai vertinama ne pagal moksleivio gebėjimus)	12/1,1	
	Prasta mokymo kokybė	7/0,6	
	Mažai dėmesio menams	1/0,1	
	Programinė literatūra „atbaido“ jaunuosius skaitytojus	1/0,1	
	Keliami per aukšti reikalavimai moksleiviams	19/1,8	

	Nekreipiama dėmesio į mokinių kūrybiškumą, saviraišką. Nelavinamas kūrybiškumas	4/0,38	
Prasta materialinė bazė	Trūksta priemonių mokymuisi, mažai kompiuterių mokyklos bibliotekoje	42/4,2	97/9
	Prastai skirstomos lėšos, jų nuolat trūksta, lėšos neretai skiriamos šalutiniams dalykams	32/3,0	
	Netinkami vadovėliai, prastas informacijos pateikimas juose	9/0,8	
	Trūksta vaizdinės medžiagos mokymuisi	10/0,9	
	Brangūs pratybų sąsiuviniai	4/0,38	
Nepastovumas ugdymo sistemoje	Kasmetiniai pakeitimai, nėra jokio pastovumo, nežinia, kokių naujovių laukti kitais metais, nesibaigiančios reformos	96/9,1	96/9
Pedagogų kvalifikacijos trūkumai	Trūksta jaunų ir kvalifikuotų mokytojų, ne visuomet pakankama mokytojų kompetencija	54/5,1	89/8
	Mokytojai nesugeba bendrauti su vaikais, neatsižvelgiama į jų norus ir nuomonę	30/2,8	
	Per mažas atlyginimas mokytojams	5/0,47	
Mokslo metų trukmė	Abiturientams pratęsti mokslo metai	4/0,38	29/3
	Netinkamas laikas mokytis birželio mėnesį	25/2,4	
Neigiama socialinė mokymosi aplinka	Patyčios mokyklose	5/0,47	17/2
	Nesudaromos sąlygos mažiau pasiturintiems mokytis ir studijuoti. Neįvertinama socialinė padėtis	8/0,76	
	Lietuvoje nevertinami „protai“	4/0,38	
Silpnas mokymo individualizavimas	Nekreipiamas dėmesys į mokinių kūrybiškumą, saviraišką. Nelavinamas kūrybiškumas	4/0,38	13/1
	Menkai individualizuojamas mokymas	9/0,8	
	Trūkumų nėra	10/0,9	10/1
Silpnas profesinis informavimas	Per mažai dėmesio skiriama profesijos pasirinkimui, konsultavimui, perspektyvų aiškinimui	8/0,7	8/0,6
Emigracija	Jaunimo emigracija	3/0,28	3/0,4

3 lentelėje matyti, kad daugiau nei 50% minimų trūkumų galima sugrupuoti į dvi kategorijas: „Netinkamos mokymo(si) sąlygos“ (28%) ir „Netinkamas rengimas egzaminams, studijų aukštojoje mokykloje problemos“ (25%). Respondentai iš esmės neakcentuoja tokių bėdų, kaip jaunimo emigracija, socialinė mokymosi aplinka ar mokslo metų trukmė. Kaip didžiausias problemas respondantai išvelgia didelį mokymosi krūvį, greitą tempą, netinkamą mokymo proceso organizavimą. Ne ką mažiau respondantai susirūpinę studijomis aukštosiose Lietuvos mokyklose. Galima manyti, kad esamas socialinis-ekonominis studijų aukštosiose mokyklose fonas neigiamai veikia būsimus abiturientus. Jie išties susirūpinę aukštojo mokslo situacija.

Respondentai išsakė savo pozicijas sistemos būklės gerinimo klausimu (4 lentelė).

Moksleivių nuomonių apie Lietuvos švietimo sistemos gerinimą kategorijos

Kategorija	Subkategorija	N/ %	
Laukiami pokyčiai švietimo sistemoje ir bendrojo lavinimo mokykloje	Daugiau dėmesio skirti mokyklos tvarkai, materialiniam aprūpinimui, naujausių technologijų diegimui	45/5,6	215/27
	Keisti „popierinę“ sistemą, mažinti formalumus, daugiau logiškų sprendimų	24/3,0	
	Atskirai mokyti tuos, kuriems reikia specialaus ugdymo ir sąlygų	10/1,2	
	Įsteigti gerus medicinos punktus mokyklose	2/0,2	
	Užtikrinti didesnę stabilumą, mažiau visokių eksperimentų	35/4,3	
	Daugiau dėmesio kaimo mokykloms	3/0,4	
	Daugiau dėmesio skirti sveikos gyvensenos klausimams	2/0,2	
	Trumpinti mokslo metus	15/1,8	
	Racionaliai sudaryti tvarkaraštį, kad nebūtų „langų“	2/0,2	
	Daug ką reikia keisti iš esmės, pertvarkyti viską	68/8,4	
	Imti pavyzdį iš Skandinavijos šalių, Didžiosios Britanijos, nes ten švietimo sistema geresnė	6/0,7	
Panaikinti korupciją švietimo sistemoje	3/0,4		
Moksleivių įgytų žinių ir kompetencijų patikrinimas mokykloje	Padaryti neprivalomus egzaminus, keisti jų tvarką, vykdymo procedūras	101/12,5	171/21
	Atsisakyti sumanymo laikyti tik valstybinius egzaminus, grąžinti mokyklinius egzaminus	41/5,0	
	Panaikinti lietuvių kalbos įskaitą	4/0,9	
	Keisti egzaminų vertinimo sistemą	15/1,8	
	Panaikinti visas įskaitas 12-oje klasėje	10/1,2	
Moksleivių ugdymo(si) sistema bendrojo lavinimo mokykloje	Sumažinti mokymosi krūvius, sumažinti nereikalingos informacijos kiekį	117/14,5	169/21
	Atsisakyti pasirenkamųjų dalykų mokyklose	3/0,4	
	Keisti mokinių vertinimo sistemą, padaryti ją objektyvesnę	3/0,4	
	Mokyti daugiau praktinių dalykų, gyvenimo meno	32/4,0	
	Užtikrinti moksleivio mokymosi rezultatų konfidencialumą	2/0,2	
	Sumažinti privalomų dalykų skaičių, didinti pasirinkimo galimybes	12/1,5	
Studijos aukštosiose	Padaryti nemokamą aukštąjį mokslą arba ženkliai mažinti studijų kainas	82/10,1	162/20

mokyklose ir informacija apie jas	Geriau informuoti ir išsamiau paaiškinti apie studijas universitetuose, profesijų pasirinkimą, karjeros galimybes	23/2,8	
	Daugiau finansuojamų vietų universitetuose ir kolegijose	40/4,9	
	Grąžinti stojamuosius egzaminus į universitetus	5/0,6	
	Keisti priėmimo į aukštąsias mokyklas tvarką	12/1,5	
Pedagoginio darbo kokybė	Keisti požiūrį į mokytojų ir mokinių tarpusavio santykius, gerinti juos	38/4,7	49/6
	Dažniau tikrinti mokytojų darbą	3/0,4	
	Riboti laiką, kiek žmogus gali dirbti mokytoju	8/1,0	
Kiti pokyčiai	Keisti ministrą, kitus aukštus vadovus	42/5,2	42/5

4 lentelėje pateikiami respondentų pasiūlymai švietimo sistemos gerinimo klausimu. Respondentai akcentuoja optimalesnį mokymosi proceso organizavimą, pasisako už didesnę stabilumą švietimo sistemoje, jie pastebi neigiamą dažnų eksperimentų ir reformų įtaką. Respondentų nuomone, daugiau dėmesio reikia skirti mokyklos tvarkai, materialiniam aprūpinimui, naujausių technologijų diegimui ir t. t. Taip pat siūloma sumažinti mokymosi krūvius, sumažinti nereikalingos informacijos kiekį.

Išvados

Apibendrinus tyrimo rezultatus galima padaryti tokias išvadas:

- Pastaraisiais metais vidurinio ugdymo koncentro moksleiviai jaučia nemenką įtampą dėl nuolatinių permainų ugdymo(si) procese. Esminiai švietimo sistemos privalumai moksleivių požiūriu yra šie: geras moksleivių parengimas, žinių įgijimas, geras teorinis parengimas, taip pat geras paruošimas tolesnėms studijoms; nemokamas bendrasis išsilavinimas; galimybė pasirinkti mokymosi dalykus pagal poreikius bei platus jų pasirinkimas.
- Moksleivių individualaus mokymosi plano pasirinkimą 11–12 klasėje lemia ketinimas studijuoti ir įgyti norimą profesiją, pomėgiai, kuriuos moksleiviai įgijo iki 11 klasės, noras daugiau sužinoti. Taip pat moksleiviai renkasi tuos dalykus, kurie jiems sekasi mokytis, o atmeta tuos, kurie jiems sunkiau įveikiami.
- Moksleiviai nemažą dėmesį skiria mokytojų kvalifikacijai, mokymosi aplinkai ir bendrojo lavinimo mokyklų materialinei bazei.
- Esminiai trūkumai moksleivių požiūriu: per didelis mokymosi krūvis ir tempas mokykloje, per daug moksleiviai apkraunami įvairiais darbais; brangus mokslas apskritai, ypač aukštasis, itin aukšta studijų kaina; prastas praktinis parengimas, per daug dėmesio informacijos perteikimui; kasmetiniai pakeitimai, nėra jokio pastovumo, nežinia kokių naujovių laukti kitais metais, nesibaigiančios reformos. Kelia nerimą pertvarkos aukštosiose mokyklose.
- Moksleivių nuomone, mokykloje daugiau dėmesio turėtų būti skiriama moksleivių kūrybiškumui ugdyti. Taip pat itin svarbus dalykas yra naujausių technologijų diegimas ugdymo(si) procese.

Padėka

Tyrėjai nuoširdžiai dėkoja mokytojams, talkinusiems vykdant šį tyrimą: J. Stankutei, J. Vygėlienei, R. Kulikauskienei, D. Kanclerienei, V. Domarkienei, N. Augustonytei, O. Repečkienei, I. Stanaitienei, P. Diliautui, R. Dabregaitei, A. Čekanauskienei, D. Gaigalienei, R. Kareckienei, G. Paknienei.

Literatūra

Grandell L. (2005). High School Students Learning University Level Computer Science on the Web – a Case Study of the DASK-Model. *Journal of Information Technology Education*, Vol. 4, p. 207–218.

Grigorjevas J., Mačiukaitė A. (2009). Bendrojo lavinimo mokyklos pradinių klasių mokinių požiūrio į pasaulio pažinimo dalyką ir ugdomąją aplinką tyrimas. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, Nr. 4 (25), p. 143–149.

Ferreira J.G. (2004). An exploratory survey of male and female learner opinions on secondary school biology education in Gauteng. *South African Journal of Education*, Vol. 24 (2), p. 105–107.

Jankauskienė R., Kardelis K. (2002). Vienuoliktos klasės moksleivių (merginų) požiūris į savo kūną bei svorio kontrolę. *Medicina*, T. 38, Nr. 4, p. 444–451.

Lamanauskas V., Railienė L. (2010a). Aktualios Lietuvos švietimo sistemos problemos: vyresniųjų klasių moksleivių pozicija. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė / Education Policy, Management and Quality*, Nr. 2(5), p. 39–49.

Lamanauskas V., Railienė L. (2010b). Lithuanian Education System Problems: Senior Class Students' Position. *Bulgarian Journal of Science and Education Policy (BJSEP)*, Vol. 4, No. 2, p. 332–353.

Österlind E. (2010). Students' approaches to Project Work: Self-regulated learning in Swedish upper secondary school. *US-China Education Review*, Vol. 7, No. 2, p. 16–27.

Ozolaitė V., Zablockytė E. (2008). Nenoro mokytis priežastys: ugdytojų ir ugdytinių požiūris. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, Nr. 2 (18), p. 176–179.

Pruskus V. (2008). Išsilavinimas kaip vertybė: mokinių, mokytojų ir tėvų požiūris. *Santalka. Filologija. Edukologija*, T. 16, Nr. 4, p. 68–77.

Zygaitienė B. (2008). Mokytojų ir mokinių požiūris į mokinių iškalbą bei jos ugdymo galimybes bendrojo lavinimo mokykloje. *Pedagogika*, T. 92, p. 24–30.

Summary

LITHUANIAN EDUCATION SYSTEM IN RESPECT OF SENIOR CLASS STUDENTS

Vincentas Lamanauskas, Laima Railienė

University of Šiauliai, Lithuania

The aim of research is to ascertain, how Lithuanian comprehensive school students value Lithuanian education system, what its advantages and disadvantages they discern and what recommendations they present for its improvement.

The research data were expressed in writing. The received answers of the respondents were coded. The most frequently recurring notional units were grouped until initial groups were found, called sub-categories. In the second stage the sub-categories were combined into categories. The qualitative research data were processed using content analysis, when essential characteristics are

distinguished in the information base. The obtained verbal data base, referring to conventional content analysis methods, was analysed in three stages:

- Multiple answer reading;
- The search of semantically related answers and “key” words;
- The interpretations of notional units.

To guarantee the reliability of data analysis, the distinction of notional units and subsequent grouping was carried out independently by two researchers. The results of quantitative analysis were analysed and announced earlier (Lamanauskas, Railiene, 2010b).

In recent years secondary education stage students feel a considerable amount of stress because of constant changes taking place in educational process. The essential education system advantages in respect of students are these: good preparation of students, acquisition of knowledge, good theoretical preparation, also good preparation for further education; free general education; a possibility to choose subjects according to demands and a wide choice of them. The choice of students' individual learning plan in the 11th- 12th forms is determined by: intention to study and to acquire a desirable profession, hobbies, having been acquired by students up to 11th form, the desire to know more. Also, the students choose the subjects which they are good at, and reject those which are difficult for them. Students pay rather big attention to teachers' qualification, learning atmosphere and to material basis available in comprehensive school. The essential disadvantages in respect of students are these: too big learning load and pace at school, students are overloaded with work, expensive education in general, especially higher education, very high fee for studies, poor practical preparation, too much attention for conveyance of information; annual changes, there is no stability, nobody knows what novelties are expecting next year, never-ending reforms. They are especially worried about reconstructions in higher schools as well. In students' opinion, more attention at school should be paid to the development of students' creativity. Also, a very important thing is the implementation of the newest technologies into the education process.

Key words: Lithuanian education system, quantitative analysis, secondary education stage, students' opinion.

Received 22 September 2010; accepted 29 November 2010

Vincentas Lamanauskas

Professor, Natural Science Education Research Centre, Siauliai University, P.Visinskio Street 25, LT-76351 Siauliai, Lithuania

E-mail: v.lamanauskas@ef.su.lt

Website: <http://www.lamanauskas.projektas.lt/>

Laima Railienė

Senior Researcher, Natural Science Education Research Centre, Siauliai University, P.Visinskio Street 25, LT-76351 Siauliai, Lithuania.

E-mail: laimarailiene@yahoo.com

Website: <http://www.gutc.su.lt>